

Wacław Kubacki, Alodia Kawecka-Gryczowa

Podróże naukowe

Biuletyn Polonistyczny 6/16, 18-21

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ossolineum. Wrocław. 1962. Cena zł 30.- (W siedemdziesiątą rocznicę urodzin prof. Zenona Klemensiewicza).

20. Ditto. - Rocznik LIII, zeszyt 2. - Ark.wyd. 26,60. Str. 312.
Nakład 1 400 egz. Ossolineum. Cena zł 30.-
21. Ditto. - Rocznik LIII, zeszyt 3. - Ark.wyd. 27,40. Str.364.
Nakład 1 250+150 egz. Ossolineum. Cena zł 30.- (W siedemdziesięciopięciolecie powstania Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza).
22. Ditto. - Rocznik LIII, zeszyt 4. Ark.wyd. 23,30. Str. 320.
Nakład 1 250+150 egz. Ossolineum. Cena zł 30.-
23. "Biuletyn Polonistyczny". Redaktor: H. W o l p e. Zeszyt 13. Ark.druk. 12,25. Str. 98. Warszawa, kwiecień 1962.
24. Ditto. Zeszyt 14. Ark. druk. 13,50. Str. 108. Warszawa, czerwiec 1962.
25. Ditto. Zeszyt 15. - Ark.wyd. 14,00. Str. 112. Warszawa, grudzień 1962.

Łącznie wykonano - 711,50 ark.wyd.

Z czego: rozpraw naukowych wydawnictw
edytorskich i bibliograficznych
periodyków

- 567,55 a.w.
- 143,95 a.w.
711,50 a.w.

S p r a w o z d a n i e z p o d r ó ż y n a u k o w e j d o P a r y ż a (1 9 6 2 r.)

W czasie dwumiesięcznych poszukiwań naukowych w bibliotekach paryskich przeprowadziłem uzupełniające studia nad dwoma zagadnieniami, którymi się zajmowałem w ostatnich latach. Jednym z moich zadań była historyczna dokumentacja do dramatów Juliusza Słowackiego poświęconych konfederacji barskiej. Wyniki tych badań wejdą do monografii "Twórczość J.Słowackiego" i pomogą mi przy nowym opracowaniu obu dramatów w "Bibliotece Narodowej".

Drugim celem naukowym było zbadanie stosunku Zygmunta Krasińskiego, jako autora "Irydiona" i "Nieboskiej Komedii", do francuskich prądów filozoficznych, społecznych i moralnych doby romantycznej. Poszukiwania w tej dziedzinie przyniosły obfity

plon, który pozwoli na nowe oświetlenie centralnych problemów twórczości Krasińskiego. Wyniki tych badań ukażą się w druku na początku 1963 roku we wstępach do wydania obok *dyramatów* Krasińskiego w serii Biblioteki Narodowej.

Prof. Wacław Kubacki
Instytut Badań Literackich PAN

S p r a w o z d a n i e z p o d r ó ż y n a u k o w e j
d o R u m u n i i (19-31.X.1962)

Moja tegoroczna podróż do Rumunii była trzecim ogniwem zorganizowanych poszukiwań na terenie dawnego Siedmiogrodu i Węgier, stanowiąc jednocześnie uzupełnienie badań podjętych w Rumunii dokładnie trzy lata temu.

Wyjazdy do Rumunii i do Budapesztu (por. Biuletyn Polonistyczny, z. 13) miały dwa cele. Jeden ogólniejszy - to zebranie informacji o starszych polonicach (XVI i XVII w.), drugi, bardziej zawężony - to poszukiwanie pozostałości po Braciach Polskich w Siedmiogrodzie.

O ile za pierwszym pobytem ograniczyłam się głównie do Cluj (d. Koloszwaru) obejmując kwerendą poza tym tylko Batthyaneum w Alba Julia (na co miałam zaledwie kilka godzin czasu), to w czasie drugiej wyprawy starałam się rozszerzyć teren badań także na inne, większe ośrodki Transylwanii. Itinerarium moje szło szlakiem przetartym przez ekspedycję PAU (por. "Sprawozdanie z poszukiwań na Węgrzech, Kraków 1919), poprzez Braşov, Sibiu i ponownie do Cluj.

Braşov, szesnastowieczna Corona (później Kronstadt) znana była z kolegium założonego przez humanistę Jana Hontera, który w swych wędrówkach zaważił także o Kraków. Ufundowana przez niego biblioteka stała się własnością gimnazjum luterńskiego (saskiego). Po wojnie zmagazynowano ją w archiwum miejscowym, któremu pódlega. Narażona na różne złe losy, także podczas ostatniej wojny, właściwie jest na dłuższy okres niedostępna. Rozpoczęte prace katalogowe i porządkowe udostępniają zaledwie niewielką część zbiorów, z których udało się wyłowić 16 poloników, zresztą przeważnie nie notowanych przez autorów "Sprawozdania" z 1919 r. Ze starych, drukowanych katalogów:

rękopisów w opr. J.F.Trauscha i O.Netoliczki (1898-1903) oraz książek (katalogi opublikowane przez J.Grossa: "Zur ältesten Geschichte der Kronstädter Gymnasialbibliothek", Hermannstadt 1888) wynika wszakże, że "arianiców" nie należy się tam spodziewać. Może tylko jakieś powiązania z tym ruchem odnalazłyby się w "Aktach synodów z lat 1545-1726", zebranych przez Łukasza Kolbiusa, a spisanych przez M.G. Hermanna w 1752 r. (nr rkpsu 3206), jeżeli ocalały. Ze strat wśród książek wymienić można "Sylwy" Modrzewskiego (egzemplarz notowany w katalogu z r. 1668).

Nieporównanie korzystniej ułożyły się warunki pracy w Sibiu (dawne Cibinium, później Hermannstadt), gdzie pozostawałam trzy dni. Tamtejsza biblioteka przy Muzeul Brukenthal składa się ze zbiorów gromadzonych przeważnie w Wiedniu przez Samuela barona Brukenthala (przekazanych w r. 1802) oraz z kilku księgozbiorów miejscowych, sięgających niekiedy średniowiecza, skomasywanych w tzw. Kappellenbibliothek (przy gimnazjum). One to głównie dostarczyły wielu cennych druków siedmiogrodzkich z XVI stulecia, a więc z okresu narodzin kościoła unitariańskiego. Sytuację pracownika naukowego ułatwia fakt, że w Sibiu mieści się filia Akademii Nauk z Cluj. Zresztą kierownictwo i personel biblioteki dokładają wszelkich starań, aby zapewnić badaczowi maksimum wykorzystania czasu. Ale i tutaj nie wszystko zostało po wojnie doprowadzone do porządku. W całości udostępnione są druki XVI w. (ok. 1000), z następnego stulecia zaledwie w połowie. Praca postępuje jednak szybko naprzód i zbiory będą niedługo służyły bez ograniczeń. Rękopisy Muzeum (z wyjątkiem iluminowanych) zostały przekazane do miejscowego archiwum i w ciągu trzech dni pobytu nie uzyskałam zezwolenia na korzystanie z nich (należy w zezwolenie władz zaopatrzyć się przed przyjazdem do Rumunii).

Spośród druków udało się wyłowić szereg "arianiców", które częściowo w bardzo skróconym sposobie zostały zarejestrowane przez V.Jugareanu (kierowniczkę biblioteki) i E.Soltesz (Bibliographie der Siebenburgischen Frühdrucke", Baden-Baden 1959). Wiele z nich uszło uwagi członków ekspedycji PAU, niektóre dopiero na podstawie autopsji zidentyfikowałam jako krakowskie druki antytrynitarские.

Terenem działania w Cluj (w dniach 26-31.X) były przede wszystkim te instytucje, do których z braku czasu w r. 1959 bądź nie dotarłam wcale, bądź tylko w ograniczonym zakresie.

Okazało się, że pierwsza z tej grupy, Biblioteka Uniwersytecka, żadnych nowych materiałów do dziejów Braci Polskich nie dostarczyła, natomiast posiada kilka unikatowych pozycji przydatnych dla przygotowywanej monografii o Wietorze ("Polonia Typographica"). Więcej interesującego materiału zawiera Biblioteka dawnego Kolegium Reformowanego, założonego w 1557 r. Stanowi ona obecnie jednostkę podporządkowaną Bibliotece Akademii Nauk (tzw. Annexa II). Wprawdzie przejrany katalog rękopisów ujawnił, że polonica rękopiśmienne to głównie odpisy z druków, ale w zbiorze książek odnaleźć można sporo dzieł związanych z ruchem antytrynitarskim w Polsce.

Najobfitsze źródło do dziejów Braci Polskich w Siedmiogrodzie, archiwum dawnego Kolegium Unitariańskiego (dziś Biskupstwa Unitariańskiego), po wielokroć przeglądane przez naszych badaczy pod różnymi kątami widzenia, wciąż jeszcze kryje szereg dokumentów niedostatecznie ujawnionych, a bardzo cennych. W partii, którą miałam możliwość przejrzeć ostatnim razem, oprócz materiałów znanych i opublikowanych jak np. synodalia (przez S. Zachorowskiego), znalazły się listy Lubienieckich, Jon. Schlichtynga i innych. Korespondencja ta dotyczy głównie położenia polskiej gminy w Siedmiogrodzie i jej kontaktów z Polską, zwłaszcza z Prusami.

Podsumowując wyniki obydwu moich wyjazdów do Rumunii, trzeba stwierdzić, że zebrane informacje: 1. uzupełniają nasze wiadomości o starszych polonicach za granicą, 2. kompletują materiały do dziejów Braci Polskich na terenie Cluj, 3. uzupełniają materiały do bibliografii piśmiennictwa polskiego ruchu antytrynitarskiego i polemik antyariańskich, 4. rzucają światło na zbieractwo książkowe Braci Polskich, a tym samym na ich kontakty z opuszczoną ojczyzną.

Prof. Alodia Kawecka-Gryczowa
Instytut Badań Literackich PAN